

УДК 378:371.212.51:001.89(043.5)

Л. О. СУЩЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент
Класичний приватний університет

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ, СПРЯМОВАНА НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ

У статті запропоновано модель організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямовану на успішне розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи, визначено найважливіші її ознаки, розкрито масштабні можливості не тільки оновлення зазначеного процесу, але й адаптованості НДР до нових умов професійної підготовки. Доведено, що успішна реалізація моделі сприятиме задоволенню потреб студентів у якісній вищій освіті, розширенню їхньої професійної компетентності, створенню умов для здійснення наукових пошуків.

Ключові слова: модель, професійна підготовка, організація, науково-дослідна робота, майбутній педагог, професійна спрямованість, професіоналізм.

Освіта увійшла до епохи, коли діючі соціальні трансформації визначили контури нової професійної парадигми, які називають по-різному: “особистісно орієнтована”, “пошукова”, “проективна” тощо. Сьогодні, дійсно, назріла необхідність побудови якісно іншої системи професійної освіти, де ставляться принципово нові цілі, завдання, проблеми, які раніше не доводилося вирішувати.

Які б трансформаційні зміни не відбувалися в суспільстві, педагоги залишаються головними фігурами у продукуванні життєво важливих цінностей, забезпечуючи їх своєю інноваційною діяльністю.

У зв'язку з цим виняткового значення набуває внесення змін в існуючу систему професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема, надання самій професійній педагогіці дослідницького характеру, її спрямованості на пошук нових альтернативних і прогресивних ідей навчання і виховання підростаючого покоління.

Особливості організації науково-дослідної роботи у педагогічних ВНЗ досліджували В. Андреев, В. Борисов, П. Горкуненко, І. Єрмакова, Г. Кловак, М. Князьян, О. Микитюк, О. Пехота, Н. Пузирьова, А. Сологуб та ін.

Ці позиції дають можливість перейти до висвітлення конгруентної моделі організації науково-дослідної роботи (далі – НДР) майбутніх педагогів. Розпочинаючи безпосередньо її розроблення, ми, насамперед, прагнули переконатися у правомірності тих концептуальних положень, що були визначені нами у процесі теоретичного аналізу наукової літератури і стали провідними ідеями авторського багаторічного дослідження.

Мета статті – розробити й науково обґрунтувати модель організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямовану на успішне розв'язання професійних завдань.

Визначення сутності професійної підготовки майбутніх педагогів передбачає розгляд зв'язку цього процесу з іншими й тим самим – виявлення його місця, ролі, специфіки; розкриття його структури; аналіз закономірних зв'язків між складовими й рушійними силами процесів формування, розвитку пошукових компетенцій, готовності до здійснення науково-дослідницького підходу у професійно-педагогічній діяльності. Для розробки системи взаємозалежних заходів щодо вдосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів необхідні нові педагогічні моделі, що відображають сучасний рівень наукового знання та гарантують результат.

Враховуючи наше уявлення про організацію науково-дослідної роботи майбутніх педагогів як цілеспрямовано організований вплив на пробудження й розвиток у них дослідницького підходу до розв'язання нових професійно-дослідницьких завдань і ситуацій, що постійно з'являються в сучасному освітньому просторі, успішний педагогічний супровід інноваційного їх виконання в процесі професійної підготовки, маємо вагомі підстави запропонувати *модель організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямованої на успішне розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи*, визначити найважливіші її ознаки, розкрити можливості не тільки оновлення зазначеного процесу, а і його адаптованість до нових умов професійної підготовки.

Термін “модель” у сучасній науці вживають для визначення багатьох явищ, оскільки будь-яка модель завжди є специфічною формою відображення дійсності.

Виступаючи засобом виокремлення та узагальнення сторін досліджуваного об'єкта, модель модель може виконувати функції аналізу й синтезу. Завдяки їм об'єкт можна вивчати поетапно, а кожний його елемент – окремо. Потім об'єднують різні дані в єдине ціле відповідно до закономірностей логічного мислення.

При розробленні дослідної моделі ми пропонуємо процесуально-особистісний (цілісний) підхід до формування готовності майбутнього педагога до успішного розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи. Розглянемо складові моделі з позицій особистісно орієнтованого підходу.

Цілісність будь-якого процесу дослідники розуміють як сукупність основних компонентів, що входять до цього процесу і забезпечують повноцінне функціонування за умови їх єдності і взаємозв'язку. Важко заперечити те, що особистість формується у цілісному педагогічному процесі, в якому забезпечена гармонія педагогічних впливів. За основу моделі організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямованої на успішне розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи, беремо єдність мети, завдань, принципів, шляхів, методів і засобів реалізації розробленої технології.

Процес організації НДР майбутніх педагогів ми розглядаємо як цілісний, насамперед тому, що він відбувається в органічному поєднанні із:

- процесом професійної підготовки, який є не тільки набуттям певних знань, умінь і навичок, але водночас і процесом оволодіння уміннями й навичками інтелектуально-творчої взаємодії під час організації пошуково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів;
- процесом виховання, що у контексті нашого дослідження передбачає фасилітативний стиль педагогічної взаємодії викладачів і студентів;
- процесом особистісно-професійного саморозвитку як студентів, так і викладачів, одним із напрямів якого є залучення майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи як шлях їхньої апроксимації до професіоналізму.

Створюючи модель організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямованої на успішне розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи, ми виходили з:

- усвідомлення стратегічної важливості готовності майбутнього педагога до пошуково-дослідницької діяльності;
- теоретичних підходів до обґрунтування діяльності педагога-дослідника й аналізу практичного досвіду його підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі;
- оцінки готовності студентів ВНЗ до майбутньої педагогічної діяльності, що формується засобами науково-дослідної роботи.

У дослідній моделі відтворену загальну авторську стратегію, яка ґрунтується не на кількісному вираженні, а системно-стратегічному підході, дотриманні придатності до якісних змін, наближенні до кінцевої мети.

Модель створено на основі сучасних уявлень про роль і наукову значущість розв'язання зазначеної проблеми в її широкому розумінні. Про це говорять складові моделі організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямованої на успішне розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи, які подано на рис. 1.

Загальна мета, покладена в основу моделі процесу організації професійно спрямованої НДРС, включає кілька складників, орієнтованих на цілеспрямований розвиток певних компонентів: *мотиваційний* (об'єднання суб'єктів навчального процесу; формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутнього педагога до пошуково-дослідницької діяльності в рамках освітньо-виховного процесу); *когнітивний* (збагачення майбутніх фахівців необхідними педагогічними і психологічними знаннями про науково-дослідну роботу); *розвивальний* (розвиток мислення, творчості, мовлення та природних здібностей кожного індивіда); *операційний* (формування готовності майбутнього педагога до упровадження в загальноосвітню практику позитивних результатів та надбань своєї науково-дослідницької діяльності); *особистісний* (ліквідація розбіжностей між необхідним та реальним рівнем готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності).

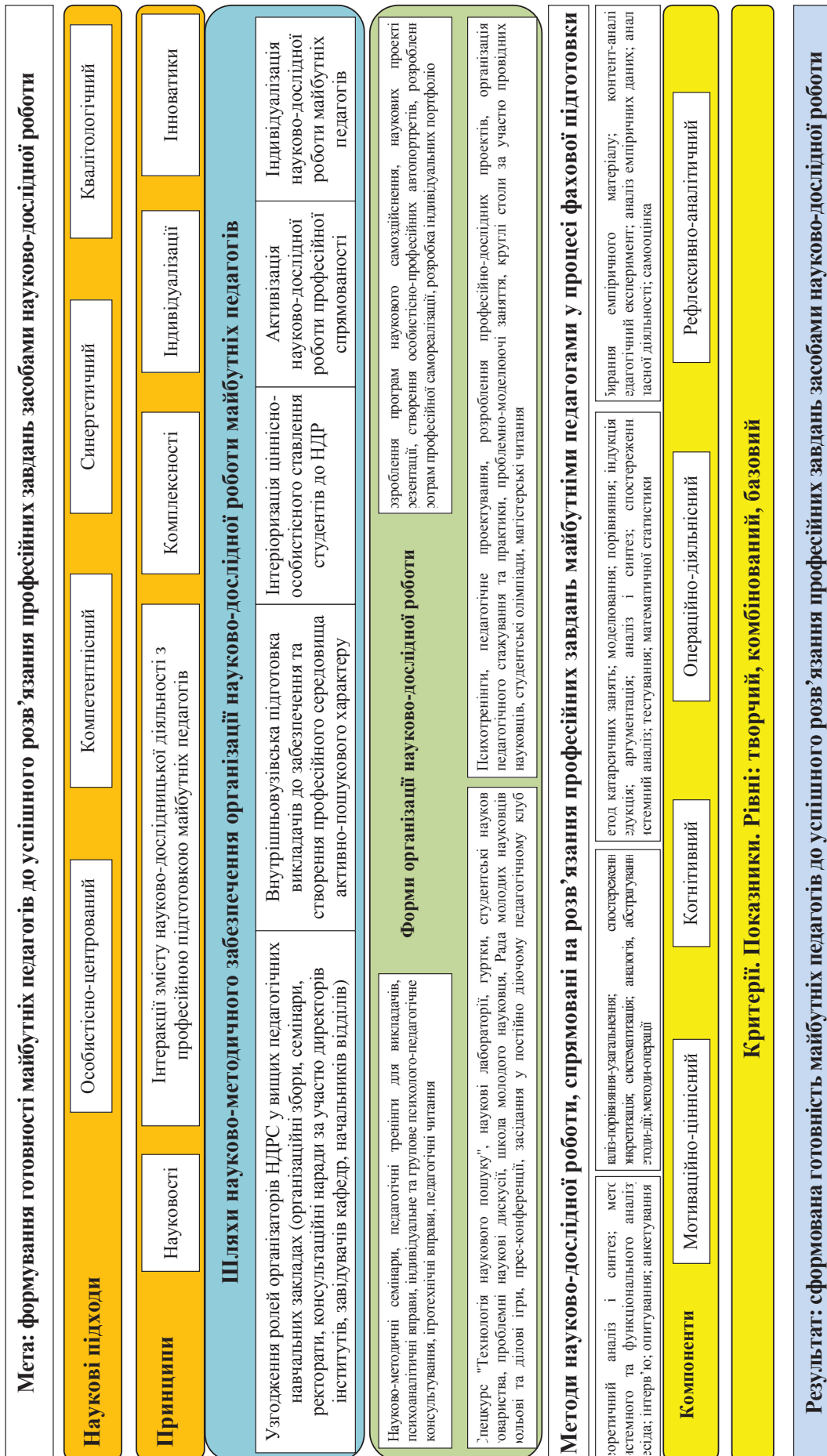

Рис. 1. Модель організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямована на успішне розв'язання професійних завдань

Тільки в сукупності своїх складників поставлена мета може бути реалізованою як така, що відображає цілісність процесу організації НДРМП та відповідно визначає логіку побудови моделі. Останню характеризують такі принципи:

- *принцип науковості* (найважливішу роль відіграє логіка, зв'язки якої неодмінно мають знайти відображення в організації НДРС);
- *принцип інтеракції змісту науково-дослідницької діяльності* на всіх етапах та організаційних рівнях з професійною підготовкою майбутніх педагогів;
- *принцип забезпечення комплексності НДР* (послідовність і всебічність засвоєння та використання засобів, методів і технологій виконання наукових досліджень та реалізації їх результатів);
- *принцип здійснення індивідуалізації* науково-дослідницької діяльності майбутнього педагога (організація наукової (аудиторної та позааудиторної) діяльності, яка здійснюється в умовах інтелектуальної співтворчості в рамках загальних цілей, завдань і змісту НДР з урахуванням індивідуальних особливостей студента);
- *принцип інноватики* (динамічні зміни в організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів шляхом запровадження нововведень у формах, методах та засобах пошуково-дослідницької діяльності студентів у ВНЗ).

Відомо, що будь-яка педагогічна система здатна функціонувати лише за умов її логічної поетапності. Формування готовності майбутнього педагога до успішного розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи є не тільки багатоаспектною діяльністю фахівця, але й планомірною та цілеспрямованою взаємодією всіх учасників навчально-виховного процесу, що здійснюється протягом усього періоду навчання майбутнього педагога.

Формування готовності майбутнього педагога до успішного розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи бажано спрямовувати у чотирьох напрямках, тобто слід забезпечувати позитивну динаміку змін мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-аналітичного компонентів зазначеного феномена; до того ж, кожний компонент має показники, що відображають його сутність.

Будь-яка педагогічна система здатна функціонувати лише за наявності шляхів її реалізації. Аналіз психолого-педагогічної літератури й практичний досвід педагогічної діяльності автора дають підстави припустити, що сформувати готовність майбутнього педагога до успішного розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи можна за умов розроблення та впровадження шляхів науково-методичного забезпечення поетапної організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів у процесі виконання ними професійних функцій.

1. Узгодження ролей організаторів науково-дослідної роботи студентів у вищих педагогічних навчальних закладах:

– створення атмосфери психологічного сприйняття наукового стилю спілкування у ВНЗ з колегами та студентами, відпрацьовуючи на цій основі закони наукової комунікації, як аудиторної, так і позааудиторної роботи з метою пробудження особливого інтересу до науки, наукових пошуків та різноманітних проявів наукової творчості;

– розроблення нормативно-правової бази й методичної документації посадовими особами, які відповідають за організацію та керують системою НДРС (ректор, проректор з наукової роботи, директори інститутів, декани факультетів, голови наукових комісій інститутів, завідувачі кафедр, а також представники професорсько-викладацького складу, які здійснюють наукову роботу зі студентами) щодо ефективного та дієвого організаційно-методичного керівництва науково-дослідною роботою з метою підготовки, проведення й координації емоційно яскравих заходів, які пробуджують особливу чутливість у студентів до майбутніх наукових звершень і перемог;

– включення в навчальні плани роботи інститутів, наукового відділу, кафедр спеціальних курсів, пов'язаних з підвищенням якості підготовки майбутніх педагогів шляхом надбання досвіду дослідницької діяльності тощо.

2. Внутрішньовузівська теоретико-методична підготовка викладачів до забезпечення та створення професійного середовища активно-пошукового характеру.

Ключовими постатями педагогічного процесу є викладачі і студенти, тому розглядаємо цілеспрямовану внутрішньовузівську теоретико-методичну підготовку обох категорій суб'єктів цього процесу. Розпочинати слід з тих, хто навчає, тому що цілеспрямований виховний вплив щодо творчого ставлення до майбутньої професії вчителя через дослідницьку діяльність можна здійснити тільки через викладачів. З цією метою пропонуємо низку таких організаційних заходів:

– збагачення викладачів університету сучасними ідеями і концепціями педагогіки, психології, філософії щодо усвідомлення значущості організації НДР на всіх етапах професійної підготовки;

– ознайомлення професорсько-викладацького складу з теоретичними положеннями особистісно-професійного саморозвитку та самовдосконалення з метою досягнення прогнозованого наукового успіху;

– організація та проведення педагогічних тренінгів, психоаналітичних та ігротехнічних вправ з метою послідовного вивчення та поступової трансформації неефективних стереотипів свідомості та поведінки викладачів, пов'язаної з передбаченням позитивних змін в освітньому процесі заходами наукових пошуків в умовах інноваційно-психологічного клімату;

– аналіз і узагальнення передового педагогічного досвіду, спрямованого на постійне вдосконалення професіоналізму викладачів, що передбачає підвищення їхньої інформативності, удосконалення їхніх умінь і навичок, особистісних якостей, популяризація та залучення до різноманітних форм творчості у контексті єдності освіти, науки й практики, розвитку інтересу до фундаментальних досліджень;

– діяльність викладачів з опанування ними сучасних методик наукових досліджень, наукових розробок, що забезпечить запровадження відкриттів науки в суспільну освітню практику.

Перш ніж розкривати зміст *третього* шляху науково-методичного забезпечення – *інтеріоризація ціннісно-особистісного ставлення студентів до науково-дослідної роботи*, необхідно проаналізувати сутність основних категорій: “цінність”, “ціннісне ставлення” та “інтеріоризація”.

Оволодіваючи цінностями, педагог, у тому числі й майбутній, засвоює, розвиває та удосконалює свою професійну діяльність, стає майстром своєї справи. Крім того, формується його ставлення до дійсності загалом та цінностей зокрема.

Існує безліч підходів до визначення “цінностей” у філософії, соціології, педагогіці та інших науках. Головним орієнтиром у цьому, на думку сучасних учених, є специфічні утворення свідомості, які виступають у структурі суспільної й індивідуальної свідомості ідеалами, уявленнями про блага, яким надається перевага, та способи їх одержання, є ідеальними критеріями оцінювання й орієнтацій особистості та суспільства.

Підсумовуючи різноманітні погляди науковців на природу феномена ставлення особистості, можна зробити висновок, що ставлення є соціально зумовленою змістовною структурою свідомості особистості, що формується шляхом виховання. Ставлення не має уроджених задатків, а відображає індивідуально визначену групову суспільну свідомість. Воно має вибіркового характеру, зумовлений особливостями індивідуального розвитку особистості. Воно не тільки більш-менш усвідомлене й різне за мірою активності та динамічності, у ньому виявляється досягнута особистістю єдність емоції, оцінки, думки й дії.

Останнім часом категорія “ставлення” стрімко увійшла до методологічного арсеналу. Тому у вищих навчальних закладах майбутніх педагогів необхідно навчити сприймати ставлення, бачити тенденції його розвитку, виражати особистісне ставлення й корегувати форми його вияву. На нашу думку, у процесі навчання необхідно розглядати всю сукупність ставлень студентів до навколишньої дійсності. Проте в дослідженні акцентуємо увагу на ціннісному ставленні.

Наведені вище міркування дають змогу розглядати ціннісне ставлення як компонент ціннісно-змістовної сфери особистості, що позитивно відображає систему цінностей певного об’єкта й визначає цілеспрямовану діяльність особистості щодо пізнання цього об’єкта, встановлення неперервних, самодетермінованих, стійких відносин з ним протягом життя. За-

значена позиція була покладена в основу обґрунтування феномена “ціннісне ставлення майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи”.

Оскільки нас цікавить саме конструкт “інтеріоризація ціннісного ставлення майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи”, цілком логічним буде звернення до тлумачення категорії “інтеріоризація”.

Сучасна психологія пояснює її як перетворення структури предметної діяльності на структуру внутрішнього шару свідомості. При цьому елементи структури зазнають специфічної трансформації: узагальнюються, вербалізуються, скорочуються і, головне, стають здатними до подальшого розвитку, який переходить межі можливостей зовнішньої діяльності.

Процес інтеріоризації полягає не в тому, що зовнішня діяльність переміщується у внутрішній план свідомості; це процес, у якому цей внутрішній план і формується.

Отже, спираючись на численні наукові розробки, які доводять необхідність формування ціннісного ставлення особистості до діяльності, ми дійшли висновку, що *інтеріоризація ціннісного ставлення майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи* має такий зміст:

- орієнтація на продуктивне спілкування в процесі організації НДРС з метою реальної практичної взаємодії між суб'єктами, що є умовою пізнання, поцінування і перетворення суб'єктом об'єктів та самого себе, поліпшує емоційно-психологічний стан майбутніх педагогів;

- включення майбутніх педагогів до оцінної діяльності, усвідомлення особистісного значення та актуальної потреби в необхідності продуктивної НДР, спрямованої на отримання об'єктивно нового або суб'єктивно нового результату, що, своєю чергою, вимагає виконання оцінних дій;

- створення психологічно-комфортних умов для усвідомлення майбутніми педагогами значущості об'єктивних властивостей, якостей, явищ дійсності, що передбачає пошук особистісних сенсів, власного особистісного ставлення до науково-дослідної роботи, усвідомлення особистої системи цінностей. Тобто ця система дій передбачає активну самостійну розумову діяльність майбутніх педагогів, а пізнання стає об'єктом самоаналізу, самопізнання, самокорекції, суб'єкт усвідомлено будує свій внутрішній світ;

- залучення до процесу організації НДРС з метою врахування емоційно-почуттєвої сфери особистості з її багатим ціннісно-смысловим змістом, різноманіттям форм, соціальною значущістю;

- спрямування майбутніх педагогів на вироблення усвідомленої установки на розвиток культури почуттєвого сприйняття, що орієнтують і організовують духовну діяльність особистості, звернені до самосвідомості, стимулюють до побудови образу своєї “Я-концепції”, яка визначається трьома головними чинниками: твердою впевненістю в імпонуванні іншим людям, впевненістю у своїй здатності до самостійного вирішення науково-дослідницьких завдань та почуттям власної вагомості у цьому процесі;

– активізація прийомів актуалізації особистісних цінностей, цілепокладання як процес вибору та постановки особистісних цілей, вибору засобів впливу з метою перетворення вихідних ситуацій в бажання досягти позитивних результатів;

– орієнтація майбутніх педагогів на установки, які дають змогу зберегти стійкість діяльності у ситуаціях, що постійно змінюються, визначають засоби, прийоми задоволення мотиваційно-потребнісної сфери через поведінку та дослідницьку діяльність, причому від конкретного змісту цих рівнів залежить спрямованість ціннісних орієнтацій, поведінка особистості, а у її вчинках виявляється їх дієвість та сталість;

– у ході виконання дослідницьких завдань створення ситуацій з переважанням ціннісної спрямованості, що спонукають особистість майбутнього педагога до самовизначення, до вибору найбільш прийняттого способу поведінки, одночасно з прийняттям на себе відповідальності за обраний спосіб;

– формування готовності майбутніх педагогів до впровадження позитивних надбань і результатів власної пошукової діяльності в освітню практику.

Для запуску механізму інтеріоризації ціннісного ставлення до науково-дослідної роботи майбутніх педагогів їхнє внутрішнє джерело повинне “підживлюватися” ззовні. Необхідно надавати підтримку, щоб особистість мала змогу втілити в життя свою місію, своє призначення. Саме надавати допомогу, а не здійснювати прямий вплив на особистість, що саморозвивається, в умовах професійно спрямованого середовища, яким повинен стати процес професійної підготовки. Отже, акцентуючи увагу на фаховій підготовці, ми наблизились до *четвертого* шляху науково-методичного забезпечення вищезазначеного процесу – *диференціації науково-дослідної роботи студентів*.

Наше бачення розв’язання проблеми диференціації НДР студентів полягає в необхідності створення психолого-педагогічних умов для розвитку особистості майбутнього педагога та реалізації ним своїх потенційних задатків і можливостей під час виконання пошуково-дослідницьких завдань.

Кожна людина має свої особистісні якості. Немає двох студентів, у яких був би однаковим спектр здібностей, умінь, поведінкових реакцій. Як правило, одне й те саме дослідницьке завдання для деяких студентів може виявитися нездійсненим, а для інших – з простим вирішенням. Інакше кажучи, успішність науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, темп її виконання, усвідомленість знань, рівень розвитку особистості залежать не тільки від діяльності викладача, а й від пізнавальних можливостей і здібностей студентів, зумовлених багатьма чинниками, у тому числі особливостями сприйняття, пам’яті, розумової діяльності, нарешті, фізичним розвитком.

Диференційована частина призначена для задоволення уподобань кожного, заохочення тих, хто виділяється своїми здібностями, для посилення загального інтелектуального потенціалу особистості взагалі. У цілому вибір індивідуально-диференційованої системи організації НДРС зумовлений необхідністю і можливістю реалізації таких цілей:

- створення комфортних умов, які дають змогу найбільш повно реалізувати можливості кожної особистості відповідно до її здібностей і психофізіологічних особливостей, побажань самого студента;
- розкриття наукового потенціалу майбутнього педагога;
- виявлення оптимальних умов для реалізації ідеї спадкоємності і неперервності пошуково-дослідницької діяльності на всіх етапах ВНЗ – професійна діяльність з метою підвищення професіоналізму фахівця.

Однак, незважаючи на бурхливі інноваційні зрушення у вищій школі, реалізація диференційованого підходу до організації НДРС ускладнена з цілої низки причин: існує невідповідність між різноманітністю складу студентів і переважно масовим характером здійснення дослідницької діяльності; зазначена проблема не отримала належного висвітлення у професійній педагогіці, психології та методиці викладання навчальних дисциплін у вищій школі; існуючі дані представлені, як правило, розрізнено і безсистемно; переважає предметно-дидактична модель особистісно орієнтованої педагогіки, яка розглядає особистість як продукт навчальних впливів, диференційований за напрямками (програмоване, проблемне), рівнем складності та обсягу матеріалу, але не вивчає суб'єктивний досвід студентів, можливості його розвитку та саморозвитку.

Теоретична сутність проблеми диференціації науково-дослідної роботи зумовлена складністю раціонального вирішення існуючої суперечності між колективним характером цієї діяльності й суто індивідуальним засвоєнням знань, виробленням умінь та навичок, що залежать від суб'єктивних мотивів навчання, здібностей, особистісних якостей і досвіду студента. Недостатня теоретична розробленість проблеми диференціації не дає можливості визначити функції диференціації в зміні характеру організації НДР, у вихованні активності і творчої самостійності майбутніх фахівців. Крім того, недостатньо фундаментально обґрунтовані сутність диференціації як дидактичної концепції, умови та шляхи її системної реалізації на всіх рівнях організації дослідницької діяльності. Тому для значної частини викладачів системи вищої освіти основні питання диференціації НДРС залишаються багато в чому невизначеними і на практиці вирішуються непослідовно.

У пошуках вирішення проблеми зроблено висновок, що *диференційований підхід до організації НДРС* визначається, перш за все, як *педагогічний підхід*, що враховує особливості окремих груп студентів. Завдяки цьому здійснюється поступальний процес засвоєння необхідної інформації, відбуваються кількісні та якісні зміни рівня знань, формуються

уміння і навички, розвивається пізнавальна сфера майбутнього педагога в цілому.

Тому при організації диференційованого підходу до науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів слід забезпечити на кожному з етапів цього процесу максимально повний розвиток пізнавальної, мотиваційно-потребнісної й духовно-моральної сфер. Для реалізації цих цілей необхідно ґрунтовно проаналізувати пошукову діяльність студента і враховувати професійно значущі якості майбутнього педагога; орієнтуватися на особливості динаміки розвитку пізнавальної (рівні навченості, продуктивність і стиль навчальної діяльності, рефлексія) та мотиваційно-творчої спрямованості особистості (тип ставлення до наукової діяльності, характер мотивації цієї діяльності, творчі можливості, ступінь розвитку пізнавальних інтересів, самоорганізація і самореалізація, готовність до саморозвитку та формування індивідуального стилю педагогічної діяльності, особистісна рефлексія). Все це – кількісні та якісні показники, що характеризують інтелектуальні можливості студента в певний період навчання [1].

Отже, під *диференціацією науково-дослідної роботи* у ВНЗ ми розуміємо активну, взаємозумовлену інтелектуально-творчу взаємодію викладачів і студентів, в ході якої здійснюється формування і розвиток індивідуально-типологічних особливостей з урахуванням їхніх можливостей за допомогою варіювання умов, організаційних форм, змісту, прийомів і методів організації пошуково-дослідницької діяльності.

Шляхом подальшого досягнення цієї мети обрано п'ятий напрям науково-методичного забезпечення процесу організації НДРС – *активізація науково-дослідної роботи майбутніх педагогів з обраного напрямку підготовки*.

Методологічною особливістю такого підходу є *безперервна цільова робота* зі студентами, спрямована на усвідомлення ними того, що їх чекає на шляху до кінцевої мети, що потрібно робити зараз, щоб досягти успіху, яких нових якостей набути? Результатом цього процесу вважаємо позитивні зміни власної людської сутності й об'єктивації незадіяних наукових потенцій, подальшої самореалізації та самовдосконалення особистості у майбутній професійній діяльності.

Моделювання наукових перспектив особистості майбутнього педагога можна створити на основі послідовного, поетапного й керованого сходження на уявну вершину власного “акме” шляхом актуалізації значущих ситуацій з метою досягнення “Я-ідеального”.

Постійна пошуково-творча діяльність стимулює майбутніх фахівців до продукування ідей, усебічного аналізу досліджуваного явища, ретельного вивчення фактів, необхідних для розв'язання поставленої проблеми, пошуків і опрацювання інформації з різних джерел. Надзвичайно плідними у цьому аспекті є пошуково-дослідницькі види навчальної діяльності, такі як метод проектів, аналіз конкретних ситуацій, кейс-метод тощо. Важливу роль відіграють також навчально-виробнича

практика і стажування. Науково-дослідна робота створює необхідні передумови для виховання й самореалізації особистісних творчих можливостей студентів:

- забезпечує умови для виявлення, розкриття й розвитку здібностей і талантів серед студентської молоді, що навчається;
- сприяє всебічному розвитку особистості, формуванню її об'єктивної самооцінки; оволодінню навичками роботи в творчих колективах, залученню до організаторської діяльності;
- розвиває у майбутніх педагогів здібності до самостійно обґрунтованих суджень і висновків;
- дає змогу студентам раціонально використовувати вільний час, відволікає їх від спокус, від набуття шкідливих звичок та антисуспільних діянь;
- індивідуалізує навчання та інтенсифікує навчальний процес при дотриманні державного стандарту вищої професійної освіти;
- розвиває у майбутніх педагогів готовність і здібність до постійної самоосвіти й самовдосконалення;
- забезпечує найбільш ефективний професійний відбір здібної та талановитої молоді для рекомендації до вступу до магістратури, аспірантури, для поповнення науково-педагогічних кадрів [2, с. 207–208].

Важко заперечувати той факт, що сьогодні особлива увага має бути зосереджена на вищій ланці освіти, що готує спеціаліста, основне завдання якого – навчання та підготовка школярів до життєдіяльності в новому форматі. Вища школа України початку ХХІ ст. – це місце, де майбутні педагоги набувають професійної гнучкості, здатності адаптуватися до соціальних змін, готовності до успішного вирішення професійних завдань у нових умовах. Ускладнення завдань освіти надає особливої значущості вивченню ролі дослідницького підходу у професійній діяльності педагога.

Розвиток концепції варіативної освіти вимагає від майбутнього педагога не тільки глибокої теоретичної підготовки, а й самоаналізу педагогічної діяльності, прагнення до безперервної самоосвіти та самовдосконалення. На нашу думку, саме це й актуалізує дослідницьку спрямованість професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя.

Наукове осмислення процесу організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів дало змогу визначити, що *активізація науково-дослідної роботи професійної спрямованості* – це високопродуктивна діяльність, спрямована на готовність майбутнього педагога до віртуозного здійснення педагогічної діяльності, стабільно досягаючи в ній успіхів за рахунок реалізації принципу “навчання через дослідництво” й шляхом формування дослідницьких умінь у суб'єктів навчально-виховного процесу.

Тому формування у випускників вищих педагогічних закладів освіти умінь та навичок науково-дослідницької діяльності є одним з основних завдань підготовки вчителя. Його вирішення сприятиме задоволенню потреб майбутніх педагогів у якісній вищій освіті та розширенню їх компетентно-

сті, створенню умов для здійснення наукових пошуків. Тому ідею “професійного навчання через дослідництво” майбутнього вчителя ми вважаємо вельми перспективною й об’єктивно необхідною.

Здійснений аналіз сутності провідних дефініцій педагогічної інноватики надав можливість уточнити тезаурус вихідних понять дослідження, визначити закономірності та структуру *професійно спрямованої організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів*. Ми її тлумачимо як перехід традиційної системи організації НДРС до концентрації її мети, змісту та етапної послідовності на створення у процесі фахової підготовки цілеспрямованого наукового простору для майбутньої інноваційної педагогічної діяльності, культурного й особистісно-професійного самоздійснення.

Висновки. Таким чином, у запропонованій дослідній моделі організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів, спрямованої на успішне розв’язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи, представлено не тільки її складові, а й структурно-логічний зв’язок між її компонентами. Реалізувати таку модель можна лише на принципово новому підході до організації оптимального навчального процесу, який забезпечуватиме умови для надбання інтелектуального потенціалу студента, оволодіння ним культурою розумової праці та інноваційним мисленням.

Отже, актуалізація пізнавальної потреби, пробудження дослідницької активності у майбутнього педагога будуть відбуватися тільки тоді, коли він відчує задоволення від пошуку, від знаходження цікавих фактів. Крім того, дослідник – це завжди особлива свідомість, особлива життєва позиція у взаємозв’язку з дослідницькою мотивацією. Пошук не буде просуватися вперед без емоційного підживлення – тобто досягнення мети приносить людині сильні позитивні емоції, а неможливість досягнення – фрустрацію. Є дві можливості формування у студента такої емоційної складової. Перша пов’язана з механізмом постановки і вирішення проблеми, оскільки це глибинний генетичний механізм адаптації: у більшості живих істот є інформаційні потреби, необхідні для адекватного пристосування до світу. Тобто природа сама прагне до пізнання, до виявлення і вирішення проблем, хоча в кожного тут свій поріг складності. І спеціально організована предметна дія дає можливість вийти на репрезентацію проблеми у свідомості студента, актуалізуючи тим самим потребу її вирішення.

Список використаної літератури

1. Агошкова О. В. Дифференцированный подход в контексте личностно-ориентированного образования / О. В. Агошкова // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2008. – С. 17–21.
2. Райцев А. В. Развитие профессиональной компетентности студентов в образовательной системе современного вуза : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Анатолий Васильевич Райцев. – Санкт-Петербург, 2004. – 309 с.
3. Сущенко Л. О. Теоретичні і методичні засади організації науково-дослідної роботи майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сущенко Лариса Олександрівна. – Київ, 2014. – 533 с.

Стаття надійшла до редакції 31.09.2015.

Сущенко Л. А. Модель организации научно-исследовательской работы будущих педагогов, направленная на решение профессиональных задач

В статье предложена модель организации научно-исследовательской работы будущих педагогов, направленная на успешное решение профессиональных задач средствами научно-исследовательской работы, определены важнейшие ее признаки, раскрыты масштабные возможности не только обновления указанного процесса, но и адаптивности научно-исследовательской работы к новым условиям профессиональной подготовки. Доказано, что успешная реализация модели будет способствовать удовлетворению потребностей студентов в качественном высшем образовании, расширению их профессиональной компетентности, созданию условий для осуществления научных поисков.

Ключевые слова: модель, профессиональная подготовка, организация, научно-исследовательская работа, будущий педагог, профессиональная направленность, профессионализм.

Sushchenko L. Model Organization of Research Work of the Future Teachers, Aimed on the Decision of Professional Tasks

The paper proposes a model of the organization of research work of the future teachers for the successful solution of professional problems by means of research, identified its most important features, disclosed massive opportunity not only to update the specified process, but the adaptability of research work to the new conditions of training. It is proved that the successful implementation of the model will help meet the needs of students in quality higher education, enhance their professional competence, creation of conditions for scientific research.

It's developed and scientifically grounded methodological-theoretical concept and technology organization of scientific-research work of future teachers, the model of the scientific-methodical support; organizational structure of experimentally verified staged scientific-research work of future teachers in the system of professional training.

It's detected the structural components of readiness of future teachers to the successful solution of professional problems by means of scientific-research work and the relationships between them. The thesis represents educational and methodical support of the process of organization of scientific-research work of future teachers of professional orientation in higher educational establishments.

It's displayed the process and result of experimental research, proving the validity and effectiveness of targeted direct organization of scientific-research work of students to enhance their professionalism.

Key words: model, professional training, organization, research work, future teacher, professional orientation, professionalism.